

ПОРУШЕННЯ ЕТИЧНИХ НОРМ ЯК ПІДСТАВА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУДДІ

Проаналізовано проблему етичних стандартів суддівської діяльності. Розглянуто міжнародно-правові акти, які регламентують питання суддівської етики та відповідний зарубіжний досвід, а також положення Кодексу суддівської етики, схваленого XI черговим з'їздом суддів 22.02.2013 р. Вивчено механізм притягнення судді до відповідальності за порушення морально-етичних принципів поведінки за чинним законодавством.

Ключові слова: суддя, Кодекс суддівської етики, присяга судді, відповідальність судді.

Питання обов'язковості етичних засад для служителів Феміди викликає жваву дискусію в науковій юридичній літературі. Так, німецький теоретик Р. Циппеліус стверджує, що норми етики слід розглядати поза правовим контекстом, тобто їх можна вважати соціальними регуляторами, що не мають юридичного значення, а, отже, не володіють імперативною силою [13, с. 17]. Ця позиція відтворена і в рекомендаційних міжнародно-правових актів. Так, у § 6 Висновків першої експертної комісії Міжнародної асоціації суддів, що стосуються правил етичної поведінки суддів, їх застосування та дотримання (2004 р.), підкреслюється необхідність не плутати етичні питання з питаннями дисципліни [4, с. 74].

Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. (далі – Закон) закріплює, що питання етики суддів визначаються Кодексом суддівської етики, затвердженим з'їздом суддів України (ст. 56) [8; 2010. – № 55/1. – Ст. 1900]. Цей документ, ухвалений XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р. (далі – Кодекс), містить низку рекомендацій суддям в період перебування на посаді щодо належної поведінки як службової, так і позаслужбової [3].

Важливим положенням даного Закону є обов'язок судді дотримуватися присяги, текст якої містить насамперед стандарт діяльності судді по відправленню правосуддя відповідно до принципів справедливості, законності й верховенства

права. Водночас присяга вміщує чітку вимогу по дотриманню суддею морально-етичних принципів поведінки, яка включає заборону вчинення дій, що порочать звання судді та принижують авторитет судової влади (статті 54, 55 Закону України «Про судоустрій і статус суддів») [8; 2010. – № 55/1. – Ст. 1900]. Тлумачення наведених законодавчих приписів неможливе без звернення до загально визнаних у суспільстві моральних імперативів та нормативних актів (у тому числі міжнародних), які регламентують різноманітні аспекти належної поведінки суддів.

Питання суддівської етики досліджувалися як у вітчизняній (І. Л. Самсін [11, с. 35–38], В. В. Городовенко [2, с. 164] та ін.), так і в російській (Н. В. Радутна [10], Т. М. Нешатаєва [6, с. 258–313]) науковій юридичній літературі. Однак судова реформа поступово утворює нові підходи до нормативної регламентації етичних стандартів суддівської професії. У зв'язку з ухваленням у травні 2010 р. Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо недопущення зловживань правом на оскарження» посилено відповідальність судді за порушення етичних норм [8; 2010. – № 37. – Ст. 1242]. У новому Кодексі суддівської етики підкреслено, що судді добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані з дотриманням етичних норм як у поведінці під час здійснення правосуддя, так і в позасудовій поведінці. Враховуючи конституційні положення про підстави звільнення судді, однією з яких є порушення присяги судді (пп. 5 ч. 5 ст. 126 Конституції України) [8; 2010. – № 72/1. – Ст. 2598], *актуальним* є визначення механізму притягнення судді до відповідальності за неетичну діяльність або бездіяльність. Отже, *метою* нашого дослідження є визначення джерел нормативного закріплення стандартів суддівської етики, а також передумов відповідальності судді за порушення цих стандартів.

Джерела закріплення стандартів суддівської етики. Професійна етика судді базується насамперед на визнаних у суспільстві нормах моралі. Остання набула законодавчого визначення у ст. 1 Закону України «Про захист суспільної моралі» від 20.11.2003 р. як система етичних норм, правил поведінки, що склалися в суспільстві на основі традиційних духовних і культурних цінностей, уявлень про

добро, честь, гідність, громадський обов'язок, совість, справедливість [8; 2003. – № 52. – Ст. 2736]. Норми суспільної моралі діють у тих ситуаціях, коли правові приписи не встановлюють для суддів конкретних правим поведінки, яка відповідає кращим суспільним уявленням про судову владу та її носіїв. Як справедливо відзначає Л. С. Халдеев, займатися суддівською діяльністю може лише людина, яка усвідомлює свій громадський і професійний обов'язок, виконує його за велінням совісті, виявляючи при цьому глибоку повагу до закону, нетерпимість до правового нігілізму у будь-яких його проявах, правдолюбство і повагу до людини, її честі й гідності, наполегливе прагнення до пошуків і досягнення істини [12, с. 234]. Тільки за таких умов утверджуватиметься авторитет суду в суспільстві.

Джерела закріплення етичних стандартів суддівської діяльності на міжнародному рівні можна поділити на декілька груп. Першу з них складають міжнародні угоди універсального або регіонального характеру, які регламентують загальновизнані критерії належного судочинства. Особливістю вказаних документів є те, що вони не наводять вичерпних правил етичної поведінки, а містять деякі критерії оцінки виконання судьями своїх посадових обов'язків, однак норми цих актів виступають підґрунтями для розробки і ухвалення національних етичних приписів.

Важливим орієнтиром для суддів в їх професійній діяльності є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р., яка є частиною національного законодавства більшості країн Європи та України. Із змісту Конвенції можна виділити такі обов'язки суддів: а) дотримання принципу публічності та прозорості судового процесу, надання доступу до судових засідань представникам ЗМІ, враховуючи при цьому права учасників процесу (статті 6 і 10); б) забезпечення справедливого незалежного, об'єктивного і всебічного розгляду справи в розумні строки (ст. 6); в) уникнення будь-яких форм дискримінації в судовому процесі (ст. 14) [8; 1998. – № 13 – С. 270–302].

Основні принципи незалежності судових органів, схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН у 1985 р., не містять приписів, безпосередньо

присвячених суддівській етиці, однак указують на те, що принцип незалежності судової влади вимагає справедливого розгляду справ, дотримання прав учасників судового розгляду і належної поведінки з боку суддів [4, с. 13–18].

Другу групу міжнародно-правових актів, які регламентують етику суддів, складають документи, ухвалені міжнародними та європейськими органами суддівського співтовариств. Належачи до так званих норм міжнародного «м'якого права», ці приписи мають рекомендаційний характер і акумулюють узагальнені національні норми суддівської етики. Окрім того, деякі з них можуть служити критеріями оцінки дій українських суддів з токи зору загальноприйнятих моральних настанов.

Досить детально порушення етичних норм виписані у Бангалорських принципах поведінки суддів, схвалених резолюцією № 2006/23 Економічної та Соціальної Ради ООН від 27.07.2006 р. У п. 4 цього документу вказано, що дотримання етичних норм, демонстрація їх дотримання є невід'ємною частиною діяльності суддів [4, с. 28–34]. Як справедливо відзначає Т. М. Нешатаєва, у Бангалорських принципах уперше на міжнародному рівні зроблено акцент на активній ролі суддів в розробці та дотриманні належних стандартів поведінки і виконання професійних функцій, а не на інституційних гарантіях незалежності судової влади. Про успіх цього документа, на думку вченої, свідчить його активне застосування національними і міжнародними судами [6, с. 266].

Деякі положення, які безпосередньо стосуються суддівської етики, містяться у таких документах, як: Загальна (універсальна) хартія судді, схвалена Центральною радою Міжнародної асоціації суддів 1999 р. (статті 6-7) [4, с. 35–38]; Рекомендація Комітету Міністрів РЄ № R (94)12 «Щодо суддів: незалежність, дієвість і обов'язки» 2010 р. (статті 59–65, 72, 73) [14]; Європейська хартія про закон «Про статус суддів» 1998 р. (Розділ 1) [4, с. 91–95]; висновок № 3 (2002 р.) Консультативної ради європейських суддів для Комітету Міністрів РЄ про принципи та правила, що регулюють поведінку суддів, зокрема етичні норми, несумісну з посадою поведінку та неупередженість [4, с. 130–147].

Обов'язки суддів, які випливають із норм суддівської етики: міжнародні стандарти та національне законодавство. Аналіз змісту наведених вище міжнародно-правових актів та національного законодавства, яке регламентує питання суддівської етики, дозволяє провести класифікацію відповідних етичних засад.

Безумовно, найбільшу групу приписів складають *етичні стандарти службової діяльності судді*. Серед них у першу чергу слід виділити обов'язки судді, пов'язані із відправленням правосуддя. Так, в усіх міжнародних актах, а також у Кодексі суддівської етики встановлено, що суддя при розгляді й вирішенні справ повинен діяти *незалежно та неупереджено*. Це має виявлятися в ретельному вивченні всіх обставин справи, в побудові відносин із адвокатами та іншими учасниками судового розгляду, які ґрунтуються на недопущенні проявів явної схильності або упередженості, ввічливому та тактовному ставленні. Заборона судді вступати у позапроцесуальні взаємовідносини з одним із учасників процесу або його представником у справі за відсутності інших учасників процесу також спрямована на забезпечення незалежного й безстороннього розгляду справи. Суддя мусить уникати будь-якого незаконного впливу на його діяльність, пов'язану із здійсненням правосуддя, та бути незалежним від своїх колег у процесі прийняття рішень.

Він також має дотримуватися принципів *законності й верховенства права*, послідовно дотримуючись положень чинного законодавства. Суддя не вправі допускати проявів неповаги до людини за ознаками раси, статі, національності, релігії, політичних поглядів, соціально-економічного становища, фізичних вад тощо та дозволяти цього іншим.

Важливим блоком етичних обов'язків судді є дотримання *принципу гласності й відкритості судового розгляду*. Так, суддя має надавати у встановленому законом порядку засобам масової інформації можливість отримувати інформацію, не допускаючи при цьому порушення прав і свобод громадян, приниження їх честі й гідності, а також авторитету правосуддя. Він має утримуватися від публічних заяв, коментувати в засобах масової інформації

справи, які перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили. Суддя також не вправі розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи [3; 4, с. 28–34; 5, с. 75–90].

Другу групу етичних стандартів становлять *правила, що регламентують позаслужбову діяльність судді*. Відповідно до Кодексу суддівської етики 2013 р. суддя зобов'язаний докладати всіх зусиль до того, щоб на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини його поведінка була бездоганною (ст. 3). Варто зауважити, що таке широке формулювання встановлює досить високі стандарти позасудової поведінки судді, що вимагає від нього дотримання основних моральних імперативів, поширених у суспільстві.

У розділі III Кодексу (статті 16 – 20) містяться більш конкретні правила позаслужбової діяльності судді, зокрема встановлено, що суддя:

а) не може належати до політичних партій і професійних спілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої;

б) має право брати участь у громадській діяльності, публічних заходах, якщо вони не завдають шкоди його статусу, авторитету суду і не можуть вплинути на здійснення правосуддя, проте повинен уникати взаємовідносин, які можуть вплинути на незалежність та неупередженість судді;

в) повинен бути обізнаним про свої майнові інтереси та вживати розумних заходів для того, щоб бути обізнаним про майнові інтереси членів своєї сім'ї;

г) повинен враховувати, що сімейні, соціальні взаємовідносини чи будь-які інші стосунки та втручання з боку органів державної влади не мають впливати на поведінку судді чи ухвалення судових рішень;

д) участь судді у соціальних мережах, Інтернет-форумах та застосування ним інших форм спілкування в мережі Інтернет є допустимими, проте суддя може розміщувати, коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судді та судової влади.

Найбільш важливим, на нашу думку, правилом позаслужбової поведінки судді є те, що він повинен надавати пріоритет здійсненню правосуддя над усіма іншими видами діяльності (ст. 16 Кодексу) [3]. У Бангалорських принципах поведінки суддів також підкреслюється, що суддя не має права використовувати чи дозволяти використовувати авторитет власної посади для досягнення особистих інтересів судді, членів його сім'ї чи інших осіб. Суддя не повинен діяти чи дозволяти іншим діяти таким чином, щоб можна було зробити висновок, що будь-хто неналежно впливає на здійснення суддею його повноважень (п. 4.9) [4, с. 28–34].

Третю групу етичних стандартів суддівської професії становлять *обмеження, які пов'язані з виконанням посадових функцій*. Згідно з п. 4.2 Бангалорських принципів поведінки суддів постійна увага з боку суспільства покладає на суддю обов'язок прийняти на себе низку обмежень, й попри на те, що пересічному громадянину ці обов'язки могли б здатися обтяжливими, суддя приймає їх добровільно та охоче [4, с. 28–34].

Насамперед це обмеження пов'язане з реалізацією право на свободу слова та віросповідання. Згідно з п. 4.6 вищенаведених Принципів судді, як і будь-якому громадянину, гарантується право вільного вираження думок, віросповідання, участі в зібраннях та асоціаціях, однак у процесі реалізації таких прав суддя завжди турбується про підтримку високого статусу посади судді і не допускає дій, що не сумісні з неупередженістю і незалежністю судових органів. Вказане обмеження набуло свого втілення в чинному законодавстві, а також у практиці Європейського суду з прав людини. Відповідно до ст. 10 Кодексу суддівської етики суддя має утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до виникнення сумнівів у рівності професійних суддів, народних засідателів та присяжних при здійсненні правосуддя [3].

Наступним важливим обмеженням, пов'язаним із професійною діяльністю судді, є його обов'язок дотримуватися антикорупційного законодавства. Відповідно до Бангалорських принципів поведінки суддів, суддя та члени його родини не вправі вимагати чи приймати будь-які подарунки, позики, заповіти чи

допомогу в іншій формі, якщо це викликано діями, які суддя скоїв, планує скоїти чи бездіяльністю в зв'язку з виконанням ним своїх посадових обов'язків. За умови відсутності заборон, що містяться в законі, чи інших законних обмежень, що пов'язанні з публічним викриттям, суддя має право приймати відповідні до випадку пам'ятні подарунки, нагороди та привілеї, децю вони зроблені без наміру якимось чином вплинути на виконання ним своїх посадових обов'язків та не мали корисливих намірів (пп. 4.14-4.15) [4, с. 28–34]. Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції» встановлює аналогічні вимоги і заборони щодо всіх посадових осіб органів державної влади, включаючи суддів (фінансовий контроль, заборона на отримання цінних подарунків, правила уникнення конфлікту інтересів та ін.) [8; 2011. – № 44. – Ст. 1764].

Важливими також є правила несумісництва, закріплені в міжнародних рекомендаціях та чинному законодавстві. Так, загальновизнано, що суддя під час перебування на посаді не вправі займатися іншою оплачуваною діяльністю (за деякими винятками). Відповідні правила закріплено у ст. 53 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Перебування на посаді судді несумісне із зайняттям посади у будь-якому іншому органі державної влади, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом. Суддя не має права поєднувати свою діяльність з підприємницькою або адвокатською діяльністю, будь-якою іншою оплачуваною роботою (крім викладацької, наукової і творчої діяльності), а також входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку. Суддя не може належати до політичної партії чи професійної спілки, виявляти прихильність до них, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках.

Порушення норм суддівської етики як підстава відповідальності судді. Відповідно до п. 4 ч. 1 ст. 83 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» систематичне або грубе одноразове порушення правил суддівської етики, що підриває авторитет правосуддя є підставою дисциплінарної відповідальності судді. Це положення дає досить обґрунтовані підстави вважати, що будь-яке грубе порушення норм нового Кодексу суддівської етики матиме наслідком накладення

дисциплінарних стягнень на суддю. Однак відповідно до ст. 4 Кодексу порушення правил етичної поведінки, встановлених ним, не можуть самі по собі застосовуватися як підстави для притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності та визначати ступінь їх вини. Як справедливо підкреслив з цього приводу перший заступник Голови Верховного Суду України Я. Романюк, для притягнення судді до відповідальності необхідно, щоб вчинене ним порушення було грубим, або систематичним, внаслідок чого мав місце підрив авторитету правосуддя [1]. Як вже зазначалося вище, порушення морально-етичних принципів поведінки судді є підставою для конституційної відповідальності судді, тобто звільнення його з посади (пп. 5 ч. 2 ст. 32 Закону України «Про Вищу раду юстиції») [9].

Аналіз наведених положень свідчить, що чинне законодавство чітко не розмежовує, які з указаних порушень є підставою для дисциплінарної відповідальності, а які – для звільнення, отже, може статися подвійне покарання судді. Ці питання цілком покладені на розсуд органів, що накладають санкції на суддів, – на ВРЮ й ВККС. За п. 5 ст. 8 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» за наслідками дисциплінарного провадження ВККС може прийняти рішення про направлення рекомендації до ВРЮ для вирішення питання щодо внесення подання про звільнення судді з посади за наявності для цього підстав. Отже, існує потреба в розмежуванні повноважень указаних органів у цій царині.

Узагальнення практики ВККС України і ВРЮ свідчить, що порушеннями правил суддівської етики вважається: а) зловживання алкоголем і систематичне з'явлення на робочому місці у нетверезому стані; б) створення конфліктних ситуацій у колективі; в) позапроцесуальні контакти (спілкування) зі сторонами у справі, яку розглядає суддя; г) ведення способу життя, який не відповідає матеріальному становищу судді (тобто здійснення витрат, які явно перевищують задекларовані доходи). Іноді порушення процесуальних норм, а також правил внутрішнього трудового розпорядку суду можуть суперечити етичним стандартам суддівської діяльності. Якщо суддя систематично затримує виготовлення процесуальних документів, грубо поводить із учасниками провадження по

справі, порушує процесуальні строки, то такі дії вже можуть бути підставою для відповідальності судді. Іншим має бути ставлення до порушень етичних норм поза роботою. Якщо, приміром, суддя з'явився у публічному місці в нетверезому вигляді в позаробочий час, не порушуючи при цьому прав інших осіб, ці дії, безумовно, не сприятимуть утвердженню авторитету судової влади і є очевидним порушенням суддівської етики. Однак навряд чи в за таких умов можна ставити питання про дисциплінарну відповідальність цього судді.

Світовий досвід свідчить про те, що порушення правил суддівської етики не є безумовною підставою для відповідальності судді. Приміром, у США питання застосування дисциплінарних стягнень вирішується з урахуванням таких чинників, як розумне застосування Кодексу поведінки суддів США, серйозність порушення, умисел судді, вплив неналежної поведінки судді на оточуючих та судову систему. Порушення норм вказаного кодексу може бути підставою для ініціювання дисциплінарного провадження щодо судді [6, с. 291].

Враховуючи викладене, вважаємо, що порушення Кодексу суддівської етики можуть служити підставою для дисциплінарної або конституційної відповідальності суддів, якщо одночасно мало місце порушення процесуального законодавства або визначених законом обов'язків судді. ВККС України та ВРЮ мають оцінювати відповідні дії або бездіяльність суддів, враховуючи направленість умислу судді та наслідки, які настали в результаті цього. Вихідним критерієм притягнення судді до відповідальності має бути настання в результаті його неетичної поведінки негативних наслідків для забезпечення прав та основоположних свобод осіб, які були учасниками судового провадження. Недотримання суддею етичних норм у позаслужбовій діяльності, якщо це не пов'язано із відправленням правосуддя, і не порушує прав і законних інтересів третіх осіб, не може розглядатися як підстава для відповідальності судді.

Отже, норми суддівської етики, розроблені й затверджені органами суддівського співтовариства, виступають важливим орієнтиром для професійної та позаслужбової поведінки судді. Їх порушення норм може стати підставою для юридичної відповідальності судді, якщо одночасно мало місце порушення

процесуального законодавства або визначених законом обов'язків судді. ВККС України та ВРЮ мають оцінювати відповідні дії або бездіяльність судді, враховуючи направленість його умислу та наслідки, які настали в результаті цього. Вихідним критерієм накладення санкцій на суддю має бути настання в результаті його неетичної поведінки негативних наслідків для забезпечення прав та основоположних свобод осіб, які були учасниками судового провадження.

Список літератури:

1. Будут ли наказывать судей за нарушение «этических» норм? [Електрон. ресурс]. – Режим доступа : <http://www.judges.org.ua/dig4004.htm>. – Заголовок с экрана.
2. *Городовенко В. В.* Проблемы становления независимой судебной власти в Украине : моногр. / В. В. Городовенко. – К. : Фенікс, 2007. – 224 с.
3. Кодекс суддівської етики : затв. XI черговим з'їздом суддів України 22.02.2013 р. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/7EE5086FAF9454F5C2257B1F0048AC02?opendocument>. – Заголовок з екрана/
4. Міжнародні стандарти незалежності суддів : зб. док. / відповід. за випуск А. Г. Алексеев. – К. : Поліграф-Експрес, 2008. – 184 с.
5. Міжнародні стандарти у сфері етики та поведінки суддів // Юридичний журнал. – 2010. – № 10. – С. 75–109.
6. Модернизация статуса судьи: современные международные подходы : моногр. / отв. ред. Т. Н. Нешатаева. – М. : Норма ; ИНФРА-М, 2011. – 336 с.
7. Обговорено проект Кодексу суддівської етики [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://court.gov.ua/21086/>. – Заголовок з екрану.
8. Офіційний вісник України.
9. Про Вищу раду юстиції : Закон України від 15.01.1998 р. № 22/98-ВР (зі змінами і доп.) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/22/98-%D0%B2%D1%80/print1361285391842250>. – Заголовок з екрану.
10. *Радутная Н. В.* Этика судьи : моногр. / Н. В. Радутная. – М. : Рос. акад. правосудия, 2001. – 243 с.
11. *Самсін І. Л.* Порухення правил етики судді як дисциплінарний проступок / І. Л. Самсін // Вісн. Верхов. Суду України. – 2008. – № 5 (93). – С. 35–38.
12. *Халдеев Л. С.* Судья в уголовном процессе : практ. пособие / Л. С. Халдеев. – М. : Юрайт, 2000. – 501 с.
13. *Циппеліус Р.* Юридична методологія : моногр. / Р. Циппеліус. – К., 2004. – 234 с.
14. Щодо суддів: незалежність, ефективність та обов'язки : рекомєнд. Комітету міністрів Ради Європи від 17.11.2010 р. № R (94)12 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_a38. – Заголовок з екрана.

Овчаренко Е. Н. Нарушение этических норм как основание ответственности судьи.

В статье анализируется проблема этических стандартов судебной деятельности. Изучены международно-правовые акты, регламентирующие вопросы судебской этики и соответствующий зарубежный опыт. Рассмотрены положения Кодекса судебской этики, утвержденного XI очередным Съездом судей от 22.02.2013 г. Анализируется механизм привлечения судьи к ответственности за нарушение морально-этических принципов поведения по действующему законодательству.

Ключевые слова: судья, Кодекс судебской этики, присяга судьи, ответственность судьи.

Ovcharenko O. M. Violation of Judicial Ethics as a Basis Responsibility of Judge.

The author analyzes ethical standards of judicial profession. International legal acts regulating the issues of judicial ethics and relevant international experience are reviewed. Provisions of the Code of Judicial Ethics, approved by the XIth Congress of Judges on February 22, 2013. The mechanism of subjecting judges to responsibility for violation of moral and ethical principles of judicial conduct are studied.

Key words: judge, Code of Judicial Ethics, judicial oath, judicial liability.